

วิถีการดำรงชีวิตของชาวยะวาในกรุงเทพมหานคร

1. ชาวยะวากับการตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพมหานคร

จากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำเจ้าพนักงาน เพาะปลูก เข้ามาเมื่อคราวเสด็จประพาสชวาใน พ.ศ. 2445 นี้ แสดงถึงแนวพระราชดำริของพระองค์ ที่จะจัดการตกแต่งบ้านเมืองให้สวยงาม ขณะที่การปฏิรูปประเทศตามนโยบายของพระองค์ท่าน ในด้านต่าง ๆ คำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้ในด้านการตกแต่งกรุงเทพมหานคร ให้เป็นระเบียบงดงามก็ได้กระทำขึ้นในช่วงเวลานี้เช่นกัน ชาวยะวาที่มีฝีมือในการตกแต่งสวนตามรูปแบบ ที่ฮอลันดาทำไว้ในยะวา ได้เข้ารับงานด้านตกแต่งสวนในบริเวณพระบรมมหาราชวัง วังสราญรมย์ วังสวนสุนันทา พระราชวังสนามจันทร์ พระราชวังบางปะอิน นอกจากนี้ยังทำสวนบริเวณโรง ษาปณ์ ตกแต่งไม้ประดับในสวนนราชนครินทร์ และปลูกต้นมะขามบริเวณท้องสนามหลวงอีกด้วย ชาวยะวาผู้มีบทบาทเหล่านี้ มีอาทิ นายกาเซ็ม นายกัสบี้ นายเกะซามัน นายซาระซัน นายชะวัน นายโรสรัน นายอุซุส เป็นต้น สำหรับนายกาเซ็ม มีชื่อเต็มว่านายกาเซ็ม บินมุฮัมมัดโย เป็นผู้ มีความสามารถพิเศษในด้านการผสมพันธุ์กุหลาบเป็นสีต่าง ๆ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวทรงตอบแทนความสามารถนี้ โดยการจะพระราชทานที่ดินให้ แต่นายกาเซ็มไม่ยอมรับ ที่ดิน เพราะมีความปรารถนาที่จะกลับสู่มาตุภูมิในบ้านปลายแห่งชีวิต พระองค์ท่านจึงทรงเปลี่ยน เป็นพระราชทานจานทองให้แทน¹

นายกาเซ็มนี้ ภายหลังได้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ หรือพิธีแสวงบุญ ณ นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย จึงเรียกฮัจญ์กาเซ็ม เป็นชาวเมืองกันด้า (Gandar) ซึ่งอยู่ในยะวากลาง เข้ามาเมืองไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2434

บรรดาชาวยะวาที่เข้ามาอยู่เมืองไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า อยู่หัวนี้ ในระยะแรกมิได้อยู่รวมกัน เป็นหมู่ใหญ่ แต่กระจายอยู่ทั่วไปในกรุงเทพมหานคร และตาม

¹ คำสัมภาษณ์ นางอามินะฮ์ บินกาเซ็ม อายุ 75 ปี บ้านเลขที่ 481/3 ซอยวัดปรก 2 ยานนาวา, 9 พ.ค. 2527

หัวเมือง เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าให้มีการสำรวจ
สำมะโนครัวทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2453 มีชาวยะวาวอยู่ในเมืองไทยเพียง 371 คน¹
เทียบกับจำนวนชาวมลายู ซึ่งมีถึง 289,423 คน และมุสลิมเชื้อสายเปอร์เซีย 518 คน
นับได้ว่าชาวยะวาเป็นมุสลิมที่มีจำนวนน้อยที่สุดในบรรดามุสลิมที่อยู่ในประเทศไทย

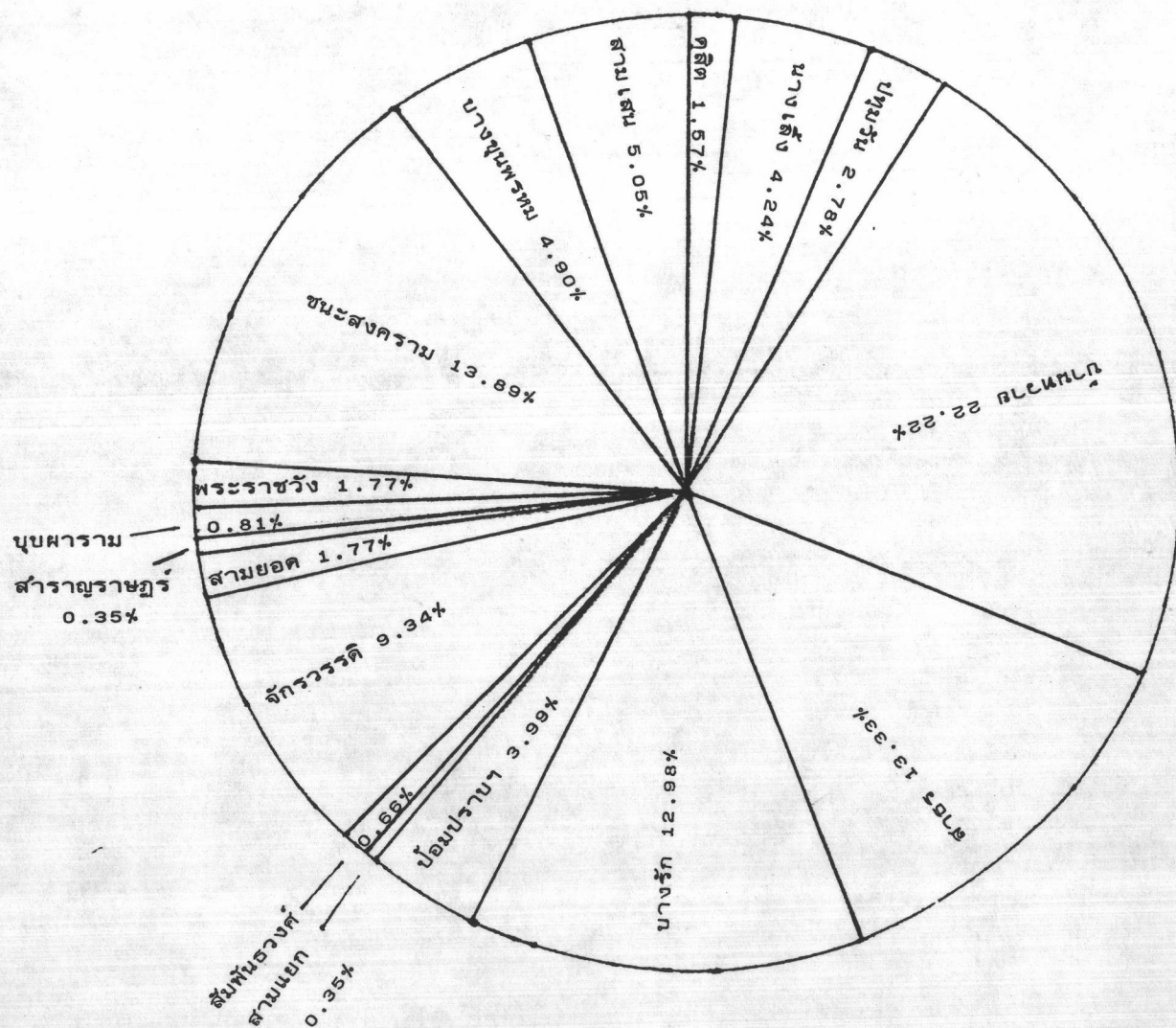
การสำรวจสำมะโนประชากรเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ในสมัยพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2458 และปี พ.ศ. 2463 พบว่าจำนวนชาวยะวาเพิ่ม
ขึ้นจาก 1980 คน เป็น 2116 คน เป็นการเพิ่มขึ้นเพียง 136 คนเท่านั้น เมื่อเทียบกับมุสลิม
มลายูในกรุงเทพมหานครในสมัยเดียวกัน ซึ่งมีจำนวน 3029 คน มุสลิมเชื้อสายเปอร์เซีย
108 คน มุสลิมพวทวน 138 คน จากจำนวนมุสลิมทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร 5391 คน
ดังนั้นในกรุงเทพมหานคร ชาวยะวาจะเป็นกลุ่มมุสลิมเป็นอันดับ 2 รองจากมลายู คือน้อย
กว่ามลายูเพียง 913 คน

ชาวยะวากระจายกันอยู่ทั่วไปในอำเภอต่าง ๆ 17 อำเภอ² และภายหลัง
ได้กระจายออกไปอีก 1 อำเภอ เป็น 18 อำเภอ³ จากจำนวน 25 อำเภอ ได้แก่
พระราชวังชนะสงคราม บางขุนพรหม สามเสน ดุสิต นางเลิ้ง ประแจจีน ปทุมวัน บ้านทวาย
สาทร บางรัก สามแยก ป้อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ จักรวรรดิ สามยอด พาหุรัด
สำราญราษฎร์ ตามที่ปรากฏในแผนภูมิที่ 4 และ ที่ 5

¹ หจช. ร. 5 ม. 2. 19/4 สำมะโนครัวพลเมือง (22 พ.ย. 124-15 ก.ย. 128) ..

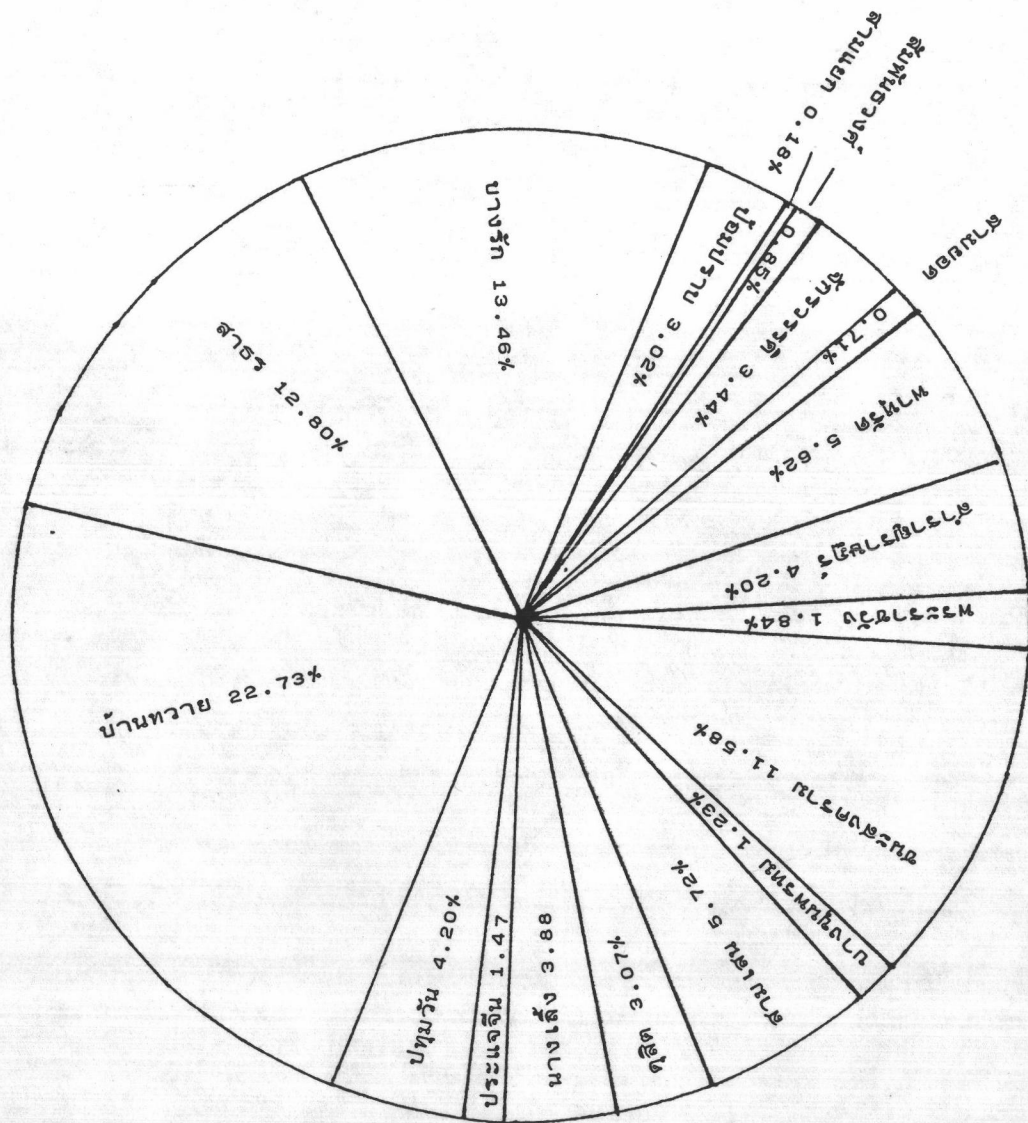
² หจช. ร. 6 น. 27/63 ในรวมยอดสำมะโนครัว 25 อำเภอ พ.ศ. 2458 ..

³ หจช. ร. 6 น. 27/83 กระทรวงมหาดไทย สถิติประชากรและเงินผลประโยชน์
พ.ศ. 2463-2466 .

แผนภูมิที่ 4 ขาวะวา 17 อำเภอ จาก 25 อำเภอในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2458.

แหล่ง : กช.ร.6 น.27/63 ไบรรมยอดสามะโนครวี 25 อำเภอ พ.ศ. 2458.

แผนภูมิที่ 5 ชาวชะวา 18 อำเภอ จาก 25 อำเภอ ในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2463-2466
 แหล่ง : หจช. ร.6 น 28/83 กระทรวงมหาดไทย ขอสถิติประชากรและเงินผลประโยชน์
 พ.ศ. 2463-2466

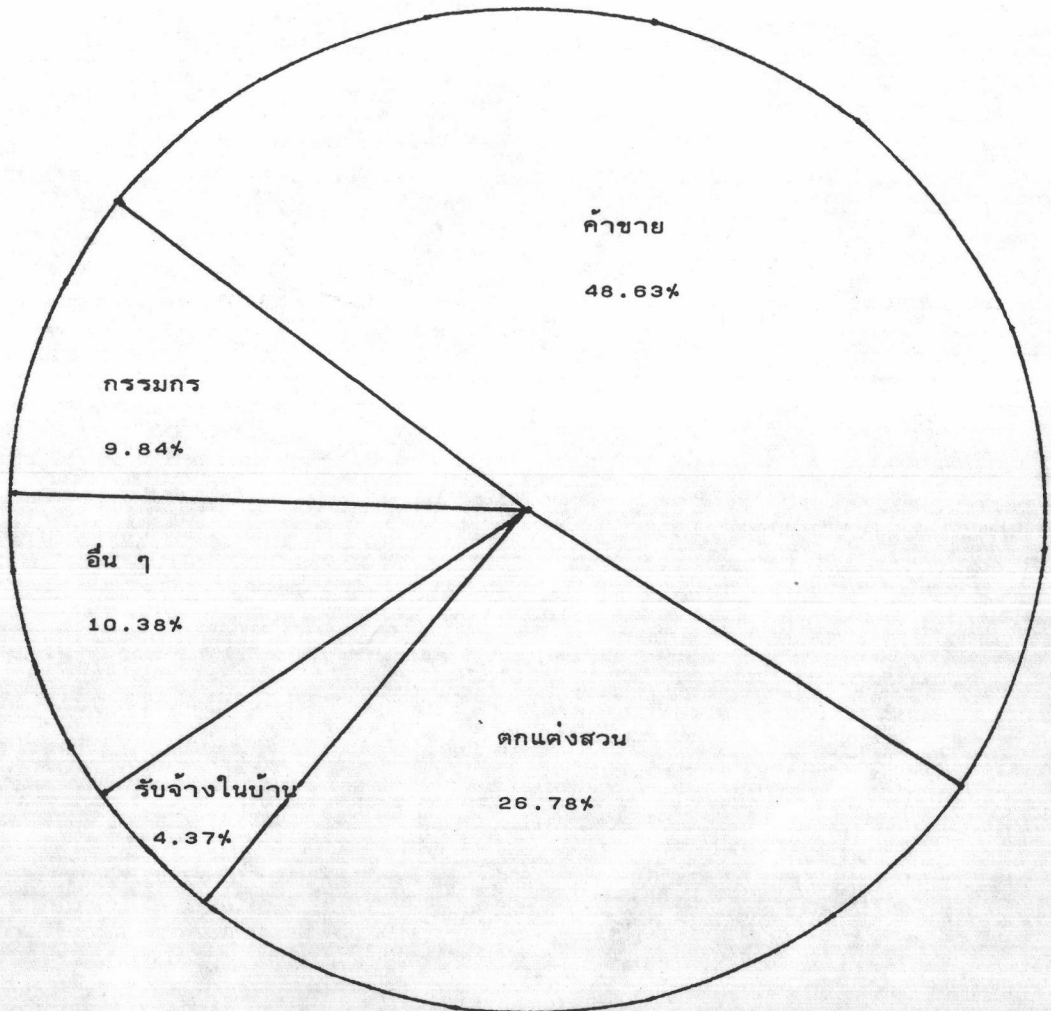
จากแผนภูมิ จะเห็นว่าอำเภอบ้านทวยนั้น มีชาวยะวออาศัยอยู่เป็นจำนวนมากที่สุด คือ 22.73% อันดับที่ 2 บางรัก 13.46% อันดับ 3 สาธร 12.80% อันดับ 4 ชนะสงคราม 11.58% ส่วนอำเภอต่าง ๆ ที่เหลือก็มีชาวยะวออาศัยอยู่ไม่เกิน 5.72% และสามแยกก็เป็นอำเภอที่ชาวยะวออาศัยอยู่เพียง 0.18% เท่านั้น นับว่าน้อยที่สุด ¹

สาเหตุของการที่ชาวยะวอกระจายกันอยู่นี้ ก็เนื่องมาจากอาชีพของชาวยะวานี้เอง

2. การประกอบอาชีพของชาวยะวา

---

¹ หจช. สบ. 2.47/190 เรื่องบัญชีคนต่างด้าวเข้าเมือง พ.ศ. 2471-2475.

แผนภูมิที่ 6 ชายยยะวา อายุ 15 ปีขึ้นไปที่เข้ามากรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2470 - 2475 แยกตามอาชีพ.

แหล่ง : บัญชีสถิติแบบ 4 กรมตรวจคนเข้าเมือง
กจช.สบ.2.47/190 เรื่องบัญชีคนต่างด้าวเข้าเมือง
พ.ศ. 2471 - 2475.

อาชีพที่ปรากฏในแผนภูมิที่ 6 ได้แก่อาชีพค้าขาย 48.63% ตกแต่งสวน 26.78% กรรมกร 9.84% รับจ้างในบ้าน 4.37% อื่น ๆ 10.38% อาชีพดังกล่าวส่งผลให้ชาวยะวา ต้องกระจายกันอยู่ตามที่ต่าง ๆ

อาชีพค้าขายของชาวยะวานั้น มีอัตราสูงกว่าอาชีพอื่น พวกที่เข้ามาเมืองไทยในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ประกอบอาชีพค้าขาย โดยทำตัวเป็นพ่อค้าย่อย หรือเดินทางไปค้าขายตามหัวเมืองเหนือ อยุธยา และที่อื่น ๆ อาทิ เช่น นายซายิดอาลี (Sayid Ali)¹ นายมายาซิน (Mayasin)² ฮัจยีมุฮัมมัดยูซุฟ (Haji Mohamed Yusuf)³ ฮัจยีกาเดร์ (Haji Gader)⁴ เป็นต้น ชาวยะวาที่เข้ามาในช่วงปี พ.ศ. 2470-2475 ก็มีการประกอบอาชีพค้าขาย หรือเป็นพ่อค้ารายย่อยเป็นจำนวน 48.63% ซึ่งเกือบจะเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของชาวยะวาที่เข้ามาในช่วงปีดังกล่าวที่ยึดอาชีพค้าขายเป็นหลักในการดำเนินชีวิต หลังปี พ.ศ. 2475 ไปแล้ว ก็ยังคงพบหลักฐานเกี่ยวกับการทำการค้าของชาวยะวาอยู่ อาทิ เช่น นายอาหมัด, นายมุฮัมมัดอากาซิม, นายมุฮัมมัดซอและย์ บิน มุฮัมมัดกาเซม, นายอับลูการิม, นายมะหมุด คนทั้งหมดนี้ประกอบอาชีพค้าขายอาวูรป็น นายเมอลาเจียวดี ค้าขายผ้าบาติก เป็นต้น สำหรับพ่อค้ารายย่อยและพ่อค้าหยาบเร้นนั้นอาชีพค้าขายเนื้อสดเค้ะ ก็มีอยู่ไม่น้อย⁵

อาชีพตกแต่งสวน ในปี พ.ศ. 2470-2475 ซึ่งมีอยู่ 26.78% ปรากฏว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่ชาวยะวานิยมมาก ทั้งนี้เนื่องจากชาวยะวาได้เห็นแบบอย่างการตกแต่งสวนของฮอลันดาในดินแดนยะวา หรือบางคนเคยทำงานประเภทนี้มาแล้วเมื่ออยู่ในชวา หรือเมื่อประกอบอาชีพนี้ในสิงคโปร์ มีมือการตกแต่งสวนของชาวยะวาที่ทำได้สวยงามเป็นระเบียบ มีชาวยะวาสมัครเข้าทำงานเทศบาลด้านการตกแต่งสวนประดับ เป็นจำนวนมาก บรรดาสถานที่สำคัญ เช่น

¹ หจช. 2,5 น 18.3 ก/1 ที่ดินคนในบังคับต่างประเทศ (ร.ศ. 101).

² หจช. ร.5 น 18.3 ก/256 ที่ดินคนในบังคับต่างประเทศ (ร.ศ. 114).

³ หจช. ร.5 น 18.3 ก/228 ที่ดินคนในบังคับต่างประเทศ (ร.ศ. 114).

⁴ หจช. ร.5 น 22/15 เรื่องเพลิงไหม้ 1 ก.พ.112 - 31 ม.ค. 113.

⁵ กาญจนาคพันธ์, กรุงเทพฯ เมื่อ 70 ปีก่อน, สำนักพิมพ์พิมพ์เทศ 2524, หน้า 320.

วังหลวง โรงขยาปณ์ จังสราญรมย์ ฯลฯ ล้วนตกแต่งสวนโดยคนยะวาทั้งสิ้น¹

อาชีพกรรมกรนั้น จำนวน 18 คน ที่กรมตรวจคนเข้าเมืองสำรวจไว้ พบว่าเป็นกรรมกรขับริด 17 คน เมื่อคิดเทียบเป็นอัตราร้อยละ ก็จะได้ผู้ประกอบอาชีพนี้เป็นจำนวนถึง 94.44% ที่นอกเหนือไปจากกรรมกรขับริดมีเพียง 1 คน หรือร้อยละ 5.56% ที่ประกอบอาชีพกรรมกรประเภทอื่น ๆ ที่มีได้ระบุชื่อประเภทไว้ ดังจะเห็นได้จากตัวเลขในตารางแยกประเภทกรรมกร²

บรรดากรรมกรเหล่านี้จะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติรถจ้าง (ร.ศ. 123) อย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นทางการจะไม่อนุญาตให้ประกอบอาชีพนี้อีกต่อไป³

---

¹ คำสัมภาษณ์นายเรโน อินชิตโร. อายุ 80 ปี บ้านเลขที่ 472 ซอยไสถมัย สาธุประดิษฐ์, 4 ก.พ. 28.

² หจช.สบ. 2,47/190 เรื่องบัญชีคนต่างด้าวเข้าเมือง พ.ศ. 2471-2475,

³ ร.5 น.2/106 ร่างพระราชบัญญัติรถจ้าง (6 ส.ค.123 - 19 มี.ค. 125),

ตารางที่ 1 (ต่อ)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
วัน . เดือน . ปี	กรรมการขับรถ	กรรมการลากเข็น	กรรมการแบกหาม	กรรมการในโรงสี	กรรมการในโรงเลื่อย	กรรมการในโรงงาน	กรรมการเผาถ่าน	กรรมการบ่อแร่	กรรมการในป่าไม้	กรรมการในเรือต่าง ๆ	กรรมการอื่น ๆ	รวม
26/12/74	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
28/1/75	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1/3/75	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	18

¹ หจช. ส.บ.2/47/190 เรื่องบัญชีคนต่างด้าวเข้าเมือง (พ.ศ.2471-2475).

อาชีพรับจ้างในบ้าน ผู้ที่มีอาชีพรับจ้างในบ้านนั้นส่วนใหญ่แล้วเจ้านายจะให้การอุปการะเลี้ยงดูทั้งครอบครัว อาทิเช่น นายทแนนดาซี (Mr. Tanandasi) ทำหน้าที่ขับรถให้กับพระองค์เจ้าอภินทรประชา พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์เจ้าอภินทรประชา ทรงให้การอุปเลี้ยงดูทั้งครอบครัว ให้ที่พำนักในบริเวณวัง และลูก ๆ ของนายทแนนดาซี ก็ได้เข้าเฝ้าเป็นประจำเช่นเดียวกัน ลูก ๆ ของเหล่าข้าราชการบริหารชาวไทยเช่นกัน¹ พวกชาวยะวาที่ประกอบอาชีพรับจ้างในบ้านนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะทำงานอยู่ตามบ้านเจ้านาย หรือข้าราชการไทยชั้นสูง ๆ อาทิเช่น กรมหลวงกำแพงเพชร กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ พระอรรชภิทยาภค พระยายมราช เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี เจ้าพระยาศรีวิศาลวาจา พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา หลวงสิทธิสยามการ เป็นต้น การที่ชาวยะวาได้มีโอกาสทำงานตามบ้านเจ้านายดังกล่าว ทั้งนี้เพราะบรรดาเจ้านายเหล่านั้นต้องการคนขับรถม้า (หรือขับรถยนต์ เมื่อเลิกการขับรถม้าแล้ว) และคนตกแต่งสวน อาชีพทั้ง 2 อย่างนี้เป็นอาชีพที่ชาวยะวาลัด สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ชาวยะวาได้รับเลือกเข้าไปทำงานตามบ้านเจ้านายดังกล่าวนี้ ก็เพราะชาวยะวาเคร่งครัดในข้อห้ามทางศาสนาที่ห้ามการดื่มเหล้า จึงเป็นที่พอใจของนายจ้างที่จะรับชาวยะวาเข้าไปพำนักในบริเวณบ้าน หากต่อมาเมื่อชายชาวยะวานั้นมีครอบครัว ก็ยังคงให้พำนักในบริเวณบ้านต่อไป² อาชีพรับจ้างในบ้านของชาวยะวาจึงส่งผลให้ชาวยะวากระจายกันอยู่ตามบ้านของนายจ้าง อัตราเงินเดือนของคนขับรถในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น อยู่ในอัตราเดือนละ 30-40 บาท ส่วนคนตกแต่งสวนนั้นจะได้ค่าจ้างเดือนละ 20-25 บาท³ สำหรับอาชีพอื่น ๆ ซึ่งมีจำนวน 10.38% เท่าที่พอสืบค้นได้ เช่น พากษ์หนึ่งตะลุง นักมวย นายโรส บินโรสรัน เป็นนักพากษ์

¹ คำสัมภาษณ์ของนางประภา เวชชนะ อายุ 50 ปี อาชีพครู ทำงานในโรงเรียนบำรุงศึกษา ซอยวัดปรก อ.ยานนาวา 5 ธ.ค. 2527.

² คำสัมภาษณ์ นายอุสมาน บินอาลี (Osman Bin Ali) อายุ 81 ปี บ้านเลขที่ 117 เซนต์หลุยส์ 1 ยานนาวา 5 ธ.ค. 2527.

³ คำสัมภาษณ์ นายอุสมาน บินอาลี อายุ 81 ปี เข้ามาเมืองสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว บ้านเลขที่ 117 เซนต์หลุย 1 ยานนาวา.

หนังสือที่เก่งมาก ส่วนนายเสรี เป็นหัวหน้านักมวยค่ายศรไชว เป็นนักมวยเชื้อสายยะวา ที่มีฝีมือเยี่ยม¹ นอกจากอาชีพดังกล่าวแล้ว ชาวยะวาบางคนยังทำงานสถานทูตอีกด้วย อาทิ เช่น นายเอศรพาน ตะห์ลัน เข้ามาเมืองไทย พ.ศ. 2486 ซึ่งเป็นบุตรชายของรัฐบุรุษในอินโดนีเซีย ผู้ต่อต้านการปกครองของฮอลันดา ได้ทำงานในสถานทูตปากีสถาน² นายเรโน บินชิตรอน ทำงานที่สถานทูตเบลเยียม ทำงานในตำแหน่งพนักงานเดินหนังสือของสถานทูต³ เป็นต้น

ชาวยะวาประกอบอาชีพไปตามความถนัดของตนเอง ซึ่งมีทั้งงานที่ทำในหน่วยงานของรัฐ งานที่ทำตามบ้านของเจ้านายไทย ตลอดจนงานอิสระของตนเองเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2484 ได้มีเหตุการณ์ที่ผันแปรวิถีการประกอบอาชีพของชาวยะวาเป็นอย่างมาก นั่นก็คือการที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม รับสนองพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ประกาศพระราชบัญญัติช่วยเหลืออาชีพและวิชาชีพ พ.ศ. 2484 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้คนไทยทำงานแทนที่คนต่างด้าว⁴ ส่งผลให้ชาวยะวาที่ทำงานเป็นพนักงานขับรถ หรือทำงานตกแต่งสวนในสถานที่ราชการต่าง ๆ อาทิ เช่น กรมไปรษณีย์โทรเลข กรมประปา กรมโยธา และตามวังต่าง ๆ ต้องออกจากงาน ทั้งนี้เพราะถ้าขัดขึ้นพระราชบัญญัติดังกล่าวก็จะถูกลงโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี⁵ ชาวยะวาจึงต้องออกไปประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามสถานที่ทำงานของเอกชน ตามสถานทูต รับจ้างตามบ้าน ซึ่งก็ได้รับรายได้ดีพอสมควร⁶ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถและความขยันขันแข็งของแต่ละบุคคล สำหรับชาวยะวาซึ่งค้าขายเนื้อสด

¹ คำสัมภาษณ์นายอาลี บินมุฮัมมัดโนร์ อายุ 80 ปี บ้านเลขที่ 89/2 ซอยสนามคลี ถนนวิบูลย์ กรุงเทพฯ 5 ธันวาคม 2527.

² คำสัมภาษณ์ นางยุพา ตะห์ลัน อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 635 ซอยโรงน้ำแข็ง ต.ยานนาวา อ.ยานนาวา 3 ก.พ. 2528.

³ คำสัมภาษณ์นายเรโน บินชิตรอน อายุ 80 ปี บ้านเลขที่ 472 ซอยโสมมัย สาธุประดิษฐ์, 4 ก.พ. 2528.

⁴ "พระราชบัญญัติช่วยเหลืออาชีพและวิชาชีพ พ.ศ. 2484." ราชกิจจานุเบกษา 58(2484) : 1152.

⁵ ราชกิจจานุเบกษา, เรื่องเดียวกัน, หน้า 1152.

⁶ คำสัมภาษณ์นายเรโน บินชิตรอน อายุ 80 ปี.

หรือห่อค้าย่อยก็ไม่กระทบกระเทือนในเรื่องนี้ เพราะทำงานเป็นอิสระของคนอยู่แล้ว

๑. ชาวยะวากับการประกอบพิธีฮัจย์ ณ นครมักกะฮ์

ชาวยะวาที่มาจากเมืองไทยนั้นต่างก็มุ่งมาแสวงโชคเพื่อสร้างหลักฐานของตนเองให้มั่นคง บางคนก็วางเป้าหมายในชีวิตว่าจะต้องเก็บเงินทองเพื่อไปแสวงบุญยังนครมักกะฮ์ (Mecca) ประเทศซาอุดีอาระเบีย (Saudi Arabia) ให้ได้ครั้งหนึ่งในชีวิต ซึ่งชาวยะวาบางคนสามารถทำได้สำเร็จตามความมุ่งหวัง แต่บางคนก็ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ เพราะหน้าที่และความรับผิดชอบที่ต้องเลี้ยงดูครอบครัวกับจำนวนเงินทองที่ได้รับจากแรงงานที่ต่ำลงไปไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถไปแสวงบุญได้ตามความประสงค์ การที่ไม่สามารถเดินทางไปแสวงบุญได้นี้ ศาสนาอิสลามมิได้ถือว่าเป็นความผิด ศาสนานูโลมให้ผู้ที่ยากจน หรือผู้ที่ไม่มีเงินทองพอเพียงเว้นจากการปฏิบัติในข้อนี้ได้ ศาสนาระบุให้ผู้ที่ไม่มีเงินเพียงพอ เมื่อเดินทางไปแสวงบุญแล้วครอบครัวไม่ประสบความสำเร็จกับความยากลำบากเท่านั้น เป็นผู้จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของศาสนา ซึ่งกำหนดให้ทำการแสวงบุญเพียง 1 ครั้งในชีวิต สำหรับผู้ที่มีเงินเพียงพอจะเดินทางไปแสวงบุญ ณ สถานที่ดังกล่าวหลายครั้งก็ย่อมทำได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพอใจของแต่ละบุคคล และผู้ที่ประกอบพิธีแสวงบุญเสร็จเรียบร้อยแล้วก็มีได้มีอภิสิทธิ์ใด ๆ ในสังคมนอกเหนือไปจากผู้ที่ยังมีได้ไปแสวงบุญ¹

การที่จะทราบจำนวนผู้ที่สามารถสะสมเงินทองจนสามารถเดินทางไปประกอบพิธีแสวงบุญ ผู้เขียนรวบรวมจากชาวยะวาที่ใช้คำว่า "ฮัจย์" นำหน้าชื่อเท่าที่ปรากฏในเอกสารที่ใช้ในการศึกษาเรื่องนี้ พบว่ามีชาวยะวาเป็นจำนวน 22 คน จากจำนวนชาวยะวา 1980 คน จากการสำรวจสำมะโนประชากร ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2458 ซึ่งนับว่าชาวยะวาจำนวนน้อยเท่านั้นที่ประสบความสำเร็จสมความตั้งใจ

¹ นายนิพนธ์ จุฑามาศ, ธรรมประทีป, ไทยการพิมพ์, 2517, หน้า 455 .

ตารางที่ 2

ชายะวาที่ใช้คำว่า "ฮัจยี" นำหน้าชื่อ

ลำดับที่	พ.ศ.	รายชื่อ	แหล่งข้อมูล
1.	2433	ฮัจยีมุฮัมมัดมณ	ร.5 น.18.3/39
2.	2437	ฮัจยีมุฮัมมัดยูซุฟ	ร.5 น.18.3/52
3.	2437	ฮัจยีกาเดร์	ร.5 น.22/15
4.	2439	ฮัจยีมุฮัมมัดโนร์	ร.5 น.18.3 ก/228
5.	2442	ฮัจยีมุฮัมมัดซอและฮ์ (สามีอ่าแดงขำ)	ร.5 น.18.3 ก/343
6.	2442	ฮัจยีอับดุลรามัน (อยู่บางมด)	ร.5 น.18.3 ก/343
7.	2442	ฮัจยีหนู	ร.5 น.18.3 ก/343
8.	2443	ฮัจยีมุฮัมมัดซอและฮ์ (อยู่แสนแสบ)	ร.5 น.18.3 ก/452
9.	2446	ฮัจยีมุฮัมมัดซอและฮ์ (อยู่บางโคล่)	ร.5 น. 18.3 ก/581
10.	2446	ฮัจยีอับดุลกาซา	ร.5 น.18.3 ก/581
11.	2446	ฮัจยีอับดุลกาณี	
12.	2446	ฮัจยีอับดุลซูโกร	ร.5 น.18.3 ก/581
13.	2446	ฮัจยีซาร์ดี	ร.5 น.18.3 ก/581
14.	2446	ฮัจยีอับดุลซามัด	ร.5 น.18.3 ก/581
15.	2446	ฮัจยีซาร์ทีอี	ร.5 น.18.3 ก/581
16.	2446	ฮัจยีอาหมัด	ร.5 น.18.3 ก/581
17.	2449	ฮัจยีมุฮัมมัดซาบี	กส. 6/5933
18.	2449	ฮัจยียะห์ยา (หรือยายญา)	กส. 6/5933
19.	2449	ฮัจยีมุฮัมมัดกาซิม	กส. 6/5933
20.	2450	ฮัจยีมุฮัมมัดซอและฮ์ (อยู่ท่าอิฐ)	ร.5 น.18.3 ก/581

ลำดับที่	พ.ศ.	รายชื่อ	แหล่งข้อมูล
21	2454	ฮัจยีอับดุลเราะห์มานบินฮัจยีสะมันกะจี	กศ. 6/5943
22	2454	ฮัจยีอิสมาแอล	กศ. 6/5943

หมายเหตุ

รวบรวมจากชื่อของชาวยะวาที่ใช้คำว่า "ฮัจยี" ตามที่ปรากฏในเอกสาร
ปี พ.ศ. 2433 - 2454